

Andreas Benedictow

**Inntektsforholdene i
landbruket: 1992-1997**

Rapporter

I denne serien publiseres statistiske analyser, metode- og modellbeskrivelser fra de enkelte forsknings- og statistikkområder. Også resultater av ulike enkeltundersøkelser publiseres her, oftest med utfyllende kommentarer og analyser.

Reports

This series contains statistical analyses and method and model descriptions from the different research and statistics areas. Results of various single surveys are also published here, usually with supplementary comments and analyses.

© Statistisk sentralbyrå, mai 2000
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen,
vennligst oppgi Statistisk sentralbyrå som kilde.

ISBN 82-537- 4809-4
ISSN 0806-2056

Emnegruppe
05.01.10 Inntekt

Design: Enzo Finger Design
Trykk: Statistisk sentralbyrå

Standardtegn i tabeller	Symbols in tables	Symbol
Tall kan ikke forekomme	Category not applicable	.
Oppgave mangler	Data not available	..
Oppgave mangler foreløpig	Data not yet available	...
Tall kan ikke offentliggjøres	Not for publication	:
Null	Nil	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	Less than 0.5 of unit employed	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	Less than 0.05 of unit employed	0,0
Foreløpige tall	Provisional or preliminary figure	*
Brudd i den loddrette serien	Break in the homogeneity of a vertical series	—
Brudd i den vannrette serien	Break in the homogeneity of a horizontal series	
Rettet siden forrige utgave	Revised since the previous issue	r

Sammendrag

Andreas Benedictow

Inntektsforholdene i landbruket: 1992-1997

Rapporter 2000/14 • Statistisk sentralbyrå 2000

Landbruksbefolkningens inntekter har stått på stedet hvil i perioden fra 1992 til 1997, mens lønsmottakere og særlig selvstendige i andre næringer har opplevd en betydelig inntektsvekst. Når landbruksbefolkningen deles opp i undergruppene sauebønder, melkeprodusenter og kornprodusenter, ser vi at sauebøndene og melkeprodusentene kommer dårligst ut. Disse gruppene har hatt en til dels negativ inntektsutvikling og har det laveste inntektsnivået. Kornprodusentene ser ut til å ha hatt en inntektsvekst omtrent på linje med lønsmottakernes, men svakere enn for selvstendige i andre næringer. I 1997 hadde selvstendige i andre næringer høyest disponibel inntekt, etterfulgt av kornprodusentene som ser ut til å ha beholdt et lite forsprang på lønsmottakerne.

Inntektene er jevnere fordelt blant gårdbrukere og lønsmottakere enn blant selvstendige i andre næringer, som i gjennomsnitt har betydelig høyere inntekter enn de to andre gruppene. Når vi ser på fordelingen av disponibel inntekt blant sauebønder, melkeprodusenter og kornprodusenter, finner vi ingen signifikant forskjell på de tre gruppene. Jordbruksinntektene er imidlertid betydelig jevnere fordelt blant melkeprodusentene, som har landbruk som sin hovedinntektskilde.

Prosjektstøtte: Norges forskningsråd, Kultur og samfunn: Levekår, utvikling og omstilling i landbruket.

Innhold

1. Innledning.....	7
2. Data og definisjoner.....	9
2.1. Datagrunnlag	9
2.2. Bonde og landbrukshusholdning	9
2.3. Gruppering av landbruksbefolkningen etter produksjonsform	9
2.4. Sammenlikning med andre sosioøkonomiske grupper	10
2.5. Innteksdefinisjoner	10
2.6. Ekvivalente inntekter	11
2.7. Inntektsfordeling	12
3. Inntektsforhold på individnivå	13
3.1. Sammenlikning av gårdbrukere med andre sosioøkonomiske grupper	13
3.2. Sammenlikning av ulike produksjonsgrupper i landbruksnæringen	14
4. Husholdningenes inntektsforhold	16
4.1. Sammenlikning med andre sosioøkonomiske grupper	16
4.2. Sammenlikning av ekvivalente inntekter	17
4.3. Gruppering av landbruksbefolkningen etter produksjonsform	18
4.4. Sammenlikning med analysen fra 1987	19
4.5. Store og små kommuner	20
5. Avslutning	21
Referanser.....	23
De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter	24

1. Innledning*

Retningslinjene for den norske landbrukspolitikken ble endret på begynnelsen av 1990-tallet. I St.prp.nr. 8 (1992-93), *Landbruk i utvikling* (Landbruksdepartementet 1992), la Regjeringen frem et forslag til mål og retningslinjer for fremtidig landbrukspolitikk. Hovedmålsettingen var å skape et "robust landbruk", definert som et landbruk som bedre kunne tåle endringer i rammevilkår, reduserte overføringer og økt konkurranse. For å få til dette ble økt rammestyring og mindre detaljstyring vektlagt, og bondens rolle som selvstendig næringsdrivende skulle styrkes. Videre skulle markedskreftene utnyttes i større grad for å redusere kostnadsnivået. Stortingets flertall vedtok dette forslaget 9. februar 1993, men et stort mindretall mente det gikk for langt i markedsliberalistisk retning. Det er også grunn til å merke seg at Stortingets vedtak fra 1975 om at bøndene skulle opp på samme inntektsnivå som en gjennomsnittlig industriarbeider, ble opphevet da St.prp.no. 8 (1992-93) ble vedtatt. Det ble i stedet innført et mer uforpliktende mål om at landbruksbefolkningen må sikres muligheter for inntekter og levekår på linje med den øvrige befolkningen.

Omleggingen av landbrukspolitikken på 1990-tallet har trolig påvirket utviklingen i inntektsforholdene i landbruket, både absolutt og relativt til andre deler av befolkningen. Formålet med denne rapporten er å gjennomføre og dokumentere resultatene fra en analyse av inntektsforholdene i landbruksbefolkningen. Både nivå, utvikling, sammensetning og fordeling av inntekter studeres. Landbruksbefolkningen sammenliknes først med lønnsinntakere og selvstendige i andre næringer. Deretter deles landbruksbefolkningen inn i undergruppene sauebønder, melkeprodusenter og kornprodusenter, som sammenliknes internt og med de andre sosioøkonomiske gruppene. Analysene gjennomføres både på individnivå og med husholdning som analyseenhet.

---

* Jeg vil rette en stor takk til Bård Lian som har tilrettelagt data. Jeg vil også takke Nils Martin Stølen, Thor Olav Thoresen og Ådne Cappelen for svært nyttige kommentarer. Ole Osvald Moss, Jon Epland og Anne Snellingen Bye takkes for kommentarer angående datamaterialet.

Vi har begrenset oss til å se på inntekt som en levekårs-komponent, og har ikke relatert inntektene til arbeidsinnsatsen. For å gi et mest mulig helhetlig bilde av inntektsforholdene i landbruksnæringen, tillegges disponibel inntekt størst vekt i denne analysen. Nivå og utvikling i inntektene både på og utenfor bruket er også belyst.

I kapittel 2 presenteres datamaterialet analysene bygger på. Deretter gjør vi rede for definisjonene av de sosioøkonomiske gruppene og de tre undergruppene av landbruksbefolkningen som sammenliknes i denne rapporten. Til slutt ser vi nærmere på inntektsbegrepene og inntektsfordelingsmålet som benyttes.

I kapittel 3 gjennomføres analysen på individnivå. Ettersom en persons konsummuligheter ikke bare avhenger av egen inntekt, men også påvirkes av antall personer han deler husholdning med og deres inntekter, bør en være forsiktig med å trekke konklusjoner om levestandard kun på bakgrunn av inntektsdata på individnivå. Derfor gjennomføres tilsvarende analyse på husholdningsnivå i kapittel 4, der det også beregnes ekvivalente inntekter for de tre sosioøkonomiske gruppene. I tillegg sammenlikner vi inntektsforholdene i små og store kommuner. I kapittel 5 oppsummeres konklusjonene fra kapittel 3 og 4, og resultatene på individnivå og husholdningsnivå sammenliknes.

Lund (1998) har gjennomført en liknende analyse, basert på inntektsdata fra 1992 og 1994. Han la relativt stor vekt på inntektsnivå, og konkluderte med at landbruksbefolkningen hadde vel så høye inntekter som lønnsinntakere i 1994. Han fant imidlertid også at datamaterialet antydte en negativ inntektsutvikling for landbruksbefolkningen relativt til lønnsinntakere og selvstendige i andre næringer.

I denne rapporten benyttes i stor grad de samme inntektsbegreper og definisjoner som i Lund (1998), men datamaterialet er utvidet med observasjoner fra 1997. Det gjør det mulig å gå nærmere inn på inntektsutviklingen i perioden. Analysene viser at landbruksbefolkningen generelt hadde en svakere inntektsutvikling fra 1992 til 1997 enn både selvstendige i andre næringer

og lønnsinntakere. Landbruksbefolkningens realinntekter har stått på stedet hvil, mens de to andre gruppene har opplevd en betydelig inntektsvekst. Når landbruksbefolkningen deles opp i undergruppene sauebønder, melkeprodusenter og kornprodusenter, ser vi at sauebønderne og melkeprodusentene til dels har opplevd en negativ inntektsutvikling og har også det laveste inntektsnivået. Kornprodusentene ser ut til å ha hatt en inntektsvekst omtrent på linje med lønnsinntakernes, men betydelig svakere enn for selvstendige i andre næringer¹. I 1997 hadde selvstendige i andre næringer høyest disponibel inntekt, etterfulgt av kornprodusentene som ser ut til å ha beholdt sitt forsprang på lønnsinntakerne.

---

¹ Det er knyttet betydelig usikkerhet til kornprodusentenes inntektsutvikling på grunn av tilfeldige variasjoner

2. Data og definisjoner

2.1. Datagrunnlag

Datagrunnlaget er hentet fra Statistisk sentralbyrås årlige inntekts- og formuesundersøkelser². I tillegg til selvangivelsesdata inneholder disse utvalgsundersøkelsene opplysninger om de fleste skattefrie inntekter som husholdningene mottar, samt husholdningsinformasjon og opplysninger fra næringsoppgavene for selvstendige næringsdrivende. Dataene omregnes til å representere totaltall for nasjonen ved å benytte et sett av oppblåsningsfaktorer som er basert på husholdningenes trekk sannsynlighet. Inntektstallene er tilrettelagt for mikrosimuleringsmodellen LOTTE (Arneberg et al. 1995). Det er bare for årgangene 1992, 1994 og 1997 at utvalget av bønder er stort nok til å gi et noenlunde representativt bilde av inntektsforholdene i landbruket.

2.2. Bonde og landbrukshusholdning

Det er ikke åpenbart hvordan en landbrukshusholdning skal avgrenses. Hill (1996) presenterer en vid og en smal definisjon av begrepet landbrukshusholdning. Den vide definisjonen inkluderer alle husholdninger der en eller flere personer har inntekt fra landbruket. Den smale definisjonen inkluderer kun husholdninger der hovedinntekten til hovedinntektstakeren er næringsinntekt fra landbruk.

Selv om en ønsker å benytte en vid definisjon, er det ikke hensiktsmessig å inkludere hver eneste husholdning som har inntekt fra landbruk, da det kan oppfattes som lite relevant å inkludere husholdninger med svært lave landbruksinntekter. Hills smale definisjon kan imidlertid være for snever i en analyse av inntektsforholdene i landbruksbefolkningen. I mange husholdninger har hovedinntektstakeren sin hovedinntektskilde utenfor landbruket samtidig som husholdningen har betydelige inntekter fra landbruk. Bruk av den smale definisjonen kan dermed føre til at en ikke fanger opp en viktig del av mangfoldet i landbruksnæringsen.

² Inntekts- og formuesundersøkelsen (IF) og Inntekts- og formuesundersøkelsen for personlig næringsdrivende (IFN) (se Statistisk sentralbyrå 2000).

I denne rapporten benyttes en definisjon av bonde og landbrukshusholdning som ligger mellom Hills to definisjoner. En person defineres som bonde hvis dennes inntekt fra jordbruksvirksomhet overstiger 10000 kroner³. Inntekter fra skogbruk er ikke klassifisert som jordbruksinntekter, men inkluderes i begrepet disponibel inntekt. Denne definisjonen danner utgangspunktet for analysen av landbruksbefolkningen på individnivå i kapittel 3. Dette kan karakteriseres som en relativt vid definisjon, og det er derfor grunn til å understreke at det ikke er "heltidsbonden" som er i fokus i denne analysen.

Antall personer med og uten inntekt i en husholdning virker inn på hvor store konsummuligheter det enkelte medlem av husholdningen har. Derfor utvides analysen med data på husholdningsnivå i kapittel 4. En husholdning består av personer som sover under samme tak og som deler minst ett måltid om dagen. Inkluderer husholdningen minst én person definert som bonde, regnes den som landbrukshusholdning.

2.3. Gruppering av landbruksbefolkningen etter produksjonsform

Landbruksbefolkningen deles inn i tre grupper, sauebønder, melkeprodusenter og kornprodusenter. For at et bruk skal klassifiseres i en av disse undergruppene kreves det at minst 51 prosent av landbruksinntektene kommer fra denne typen produksjon⁴ (IF/IFN). Det primære formålet med dataene fra IF/IFN er imidlertid å observere de skattemessige riktige tallene for utvalget. Ettersom det ikke utgjør noen skattemessig forskjell om en fører opp salgsinntektene på riktig post i næringsoppgaven, er data kontrollert mot søknad om produksjonstilskudd (Tilskuddsregisteret) for å sjekke at husholdningene faktisk driver den type produksjon som de oppgir i næringsoppgaven. Bruk som ikke har minst 51 prosent av sine landbruksinntekter fra sauehold,

³ Summen av postene 301 til og med 312 (med unntak av post 309, bier) i skjemaet "næringsoppgave for jordbruk, gartneri o.l.". Se for øvrig Lund (1998), vedlegg D, for en oversikt over antall observasjoner ved bruk av ulike grenser.

⁴ Lund (1998) finner at klassifisering etter hvilken produksjonsform bruket har registrert flest årsverk gir tilnærmet det samme resultatet.

Tabell 2.1. Antall observasjoner i de ulike gruppene. Tallet på observasjoner i IF/IFN materialet og "oppblåste" tall for hvor mange husholdninger de utgjør

År	1992		1994		1997	
	Utvalg	Populasjon	Utvalg	Populasjon	Utvalg	Populasjon
Husholdninger i IF/IFN	8 104	1 925 162	15404	1 985 551	14679	2045987
Landbrukshusholdninger ¹	1 114	73 241	977	70 968	982	62099
Melkeprodusenter	431	25 809	399	25 572	425	23059
Sauebønder	163	10 914	130	10 349	127	10061
Kornprodusenter	198	14 098	147	12 104	124	9526
Selvstendige i andre næringer	1 670	70 131	1801	69 025	1898	78155
Lønnsinntakere	3 481	1 057 075	8414	1 089 644	8289	1162118
Landbrukshusholdninger i store kommuner	379	25 825	317	23 676	331	21372
Landbrukshusholdninger i små kommuner	735	47 416	660	47 292	651	40727

¹ Slik de er definert i denne analysen. Tall på bruk i utvalget der den næringsdrivende er mann: 1992: 1038, 1994: 908.

Kilde: LOTTE, Statistisk sentralbyrå

melkeproduksjon eller kornproduksjon, eller som ikke har søkt om produksjonstilskudd for den produksjonsformen de oppga i næringsoppgaven, er ikke kategoriserte som sauebønder, melkeprodusenter eller kornprodusenter, men er likevel med i gruppen "gårdbrukere". Ettersom ikke alle som er klassifisert som gårdbrukere driver i stor nok skala til å få produksjonstilskudd, er det gjennomsnittlige omfanget av landbruksproduksjon i gruppen som helhet lavere enn for de tre spesifiserte undergruppene.

Det er relativt få sauebønder og kornprodusenter i utvalget. Inntektstallene for disse gruppene er derfor mer usikre. Usikkerheten kan uttrykkes ved størrelsen på standardavvikene, og resultatene må derfor vurderes i forhold til dette. Vi finner et tilnærmet 95 prosents konfidensintervall for gjennomsnittstall ved å multiplisere standardavvikene med ± 2 .

2.4. Sammenlikning med andre sosioøkonomiske grupper

Sammenlikning av inntektstall for landbruksbefolkningen med tilsvarende tall for andre relevante sosioøkonomiske grupper tillegges stor vekt i denne analysen. Vi har valgt å sammenlikne landbruksbefolkningen med gruppene "selvstendige i andre næringer" og "lønnsinntakere". Landbruksbefolkningen og andre selvstendige næringsdrivende har til felles at inntektene for begge grupper representerer kompensasjon for risiko og avkastning på investeringer i tillegg til kompensasjon for salg av arbeidskraft. Lønnsinntakere er også en svært relevant gruppe å sammenlikne landbruksbefolkningen med. Lønnsinntakerne utgjør en stor gruppe, og myndighetene hadde i en årrekke som målsetting at jordbruksinntektene skulle gjøres likeverdige med lønnsinntakernes inntekter⁵. En lønnsinntakerhusholdning er definert som en husholdning der hovedinntektstakeren har mer lønnsinntekt enn

næringsinntekt (fra andre næringer enn landbruk). Tilsvarende er en husholdning definert som selvstendig næringsdrivende hvis hovedinntektstakeren har større næringsinntekt enn lønnsinntekt (Pedersen 1997). Hvis inntektene fra salg av jordbruksprodukter overstiger 10000 kroner, blir husholdningen klassifisert som landbrukshusholdning selv om hovedinntekten kommer fra annen virksomhet⁶.

Helt til slutt i denne rapporten ser vi på inntekts sammensetningen for landbrukshusholdninger i store og små kommuner. Bjerkholt et al. (1987) fant at landbrukshusholdninger i bykommuner hadde større pensjonsgivende inntekter både fra jordbruk og annen virksomhet enn landbrukshusholdninger i landkommuner. Lund (1998) undersøkte om dette mønsteret fremdeles gjaldt i 1994. I stedet for data over by- og landkommuner ble det som en tilnærming benyttet et skille mellom kommuner med henholdsvis flere eller færre enn 10000 innbyggere. I denne rapporten utvides studien til Lund med tall fra 1997.

Tabell 2.1. gir en oversikt over antall observasjoner for de ulike gruppene, og hvor mange observasjoner hver gruppe skal representere når de blåses opp til tall for hele landet.

2.5. Innteksdefinisjoner

En vanlig definisjon av inntekt i økonomisk litteratur er det maksimale forbruk en kan tillate seg uten å tære på nettoformuen (se f.eks. Simons 1938). Renteutgifter på produksjonskapital skal ifølge denne definisjonen trekkes fra inntekten. Renteutgifter til gjeld på konsumgoder bør imidlertid ikke trekkes fra ettersom slik gjeld kun representerer en tidsforskyvning av konsum. I inntektsstatistikken er det umulig å skille mellom renteutgifter til gjeld på produksjonskapital og konsumgoder. I begrepet *inntekt etter skatt* er gjeldsrentene ikke trukket fra. Dermed inkluderes ressurser som benyttes til å vedlikeholde nettoformuen som

⁵ Stortinget vedtok i 1975 at bøndene skulle opp på samme inntektsnivå som en gjennomsnittlig industriarbeider. Dette vedtaket ble opphevet i 1993, og erstattet med et mer uforpliktende mål om at landbruksbefolkningen må sikres muligheter for inntekter og levekår på linje med den øvrige befolkningen [se f.eks. NILF (1999) og St. prp. 8 (1992/1993)].

⁶ For å klassifiseres som yrkestilknyttet må en ha en yrkesinntekt som er større enn minstepensjonen.

inntekt. I motsetning til for lønsmottakerne er en del av landbruksbefolkningens renteutgifter benyttet til gjeld på produksjonskapital. I begrepet *disponibel inntekt* (inntekt etter skatt og renteutgifter) er alle renteutgifter trukket fra. Ved bruk av dette inntektsbegrepet vil for eksempel en familie som har lånt penger til å kjøpe en bil fremstå som fattigere enn en tilsvarende familie som ikke har kjøpt bil. Om gjeldsrenter inkluderes eller ikke, har også stor betydning for hvordan ulike aldersgrupper kommer ut i forhold til hverandre. Det finnes godt empirisk belegg for at husholdninger typisk har stor gjeld i etableringsfasen, mens de senere i livet bygger opp formue til pensjonsalderen.

Inntekt av egen bolig er også et viktig begrep når bruk av ulike inntektsmål vurderes. Inntekt av egen bolig regnes som kapitalinntekt. Derfor bør en regne med inntektene og trekke fra renteutgiftene til egen bolig. Reell avkastning på bolig kommer imidlertid ikke fram i likningen. En mulig løsning er å se bort fra både inntekter og utgifter knyttet til bolig og benytte *inntekt etter skatt* som mål på disponibel inntekt [Aaberge og Wennemo (1988) og Thoresen (1993)]. Et alternativ er å benytte *disponibel inntekt*, men anslå inntekt av egen bolig ut fra en beregnet markedsverdi (Thoresen 1996). Denne inntektsdefinisjonen er mindre velegnet ved analyse av landbruksbefolkningen da det er svært vanskelig å identifisere markedspriser for boliger på gårdsbruk. Lund (1998) argumenterer for å bruke inntekt av egen bolig slik den fremkommer i likningen, men fratrukket gjeldsrenter, for å ta hensyn til at en relativt stor del av renteutgiftene til landbrukshusholdningene er knyttet til gjeld på produksjonskapitalen.

Vi benytter de samme inntektsbegrepene som i Lund (1998):

- Samlet inntekt = lønnsinntekt mm.
+ næringsinntekt fra jordbruk
+ næringsinntekt fra andre næringer
+ kapitalinntekter
+ skattefrie inntekter

Lønnsinntekt mm. = lønn + dagpenger + pensjoner + mottatte bidrag.

Næringsinntekt fra jordbruk = positiv næringsinntekt fra jordbruk + syke- og fødselspenger til selvstendige i primærnæringene.

Næringsinntekt fra andre næringer = positiv næringsinntekt fra skogbruk, fiske og andre næringer + syke- og fødselspenger til selvstendige i andre næringer.

Kapitalinntekt = inntekt av egen bopel/hytte/fast eiendom + brutto renteinntekter + inntekt fra livsforsikring + aksjeutbytte.

Skattefrie inntekter = stipend + sosialhjelp + bostøtte + barnetrygd + forsørgerfradrag.

- Inntekt etter skatt = samlet inntekt - utliknet skatt
- Disponibel inntekt = inntekt etter skatt - renteutgifter⁷

Disponibel inntekt blir tillagt størst vekt i analysene, men vi oppgir også samlet inntekt og inntekt etter skatt for alle analyseenheter.

2.6. Ekvivalente inntekter

For en gitt husholdningsinntekt vil de individuelle konsummulighetene være sterkt påvirket av hvor mange voksne og barn som skal dele inntekten. Landbrukshusholdningene har flere medlemmer enn de andre husholdningstypene i denne analysen. Ved en sidig fokus på husholdningsinntekter vil en dermed ikke ta hensyn til en viktig levikårsmessig forskjell mellom landbrukshusholdningene og andre grupper. Det er også viktig å ta hensyn til at det eksisterer stordriftsfordeler i husholdningene. Det er vanlig å ta hensyn til slike faktorer ved å beregne ekvivalente inntekter. Disse kan beregnes på ulike måter (se Thoresen 1996). Her benyttes samme definisjon som i Lund (1998):

$$(2.1) \quad Y_i = \frac{X_i}{(s_v + \eta s_b)^\theta},$$

der Y_i er ekvivalent inntekt for husholdning i , X_i er husholdningsinntekten, s_v er antall voksne og s_b er antall barn (under 14 år) i husholdningen. θ og η er parametre som uttrykker henholdsvis stordriftsfordelene ved å bo sammen i en husholdning og hvor mye barn vektlegges relativt til voksne. Parameteren θ har en verdi mellom 0 og 1. Hvis $\theta = 1$ er det ingen stordriftsfordeler i husholdningen, slik at to personer som deler husholdning må ha dobbelt så stor inntekt som en enpersonhusholdning for å være på det samme velferdsnivået. Hvis $\theta = 0$ er det perfekte stordriftsfordeler, og en måler husholdningsmedlemmenes velferdsnivå ved husholdningens samlede inntekt. θ kan tolkes som skalaelastisiteten med hensyn til størrelsen på husholdningen. I likhet med i Lund (1998) settes $\theta = 0,5$ og $\eta = 0,75$. Dette ligger nært opptil den forbruksenhetskalaen som OECD nå benytter, og som kan betraktes som et rimelig mellomtilfelle⁸. Det beregnes ekvivalente inntekter for de tre sosioøkonomiske gruppene. Datamaterialet tillater ikke beregning av

⁷ Inkluderer fradragsberettigede utgifter i boligselskap (borettslag/boligaksjeselskap)

⁸ I OECDs skala er $\theta = 0,5$ og $\eta = 1$. Barn blir altså tillagt samme vekt som voksne av OECD, mens de tillegges noe mindre vekt en voksne i denne rapporten. Se Thoresen (1996) og Coulter et al. (1992) for drøfting av konsekvenser av ulike valg av θ .

ekvivalente inntekter for undergruppene av landbruksbefolkningen på grunn av få observasjoner.

2.7. Inntektsfordeling

Inntektsfordelingen i populasjonene presenteres ved kvintiltabeller og Gini-koeffisienter. I en kvintiltabell deles en populasjon opp i fem deler. Den første kvintilen viser gjennomsnittlig inntekt for de 20 prosent fattigste i populasjonen, den andre kvintilen viser gjennomsnittsinntekten til de neste 20 prosentene osv. Femte kvintil viser gjennomsnittsinntekten til de 20 prosent rikeste i populasjonen.

Det er utviklet flere mål som uttrykker inntektsfordelingen ved ett enkelt tall. Gini-koeffisienten er det vanligste blant disse. Den har en verdi mellom 0 og 1. Hvis alle medlemmer av en populasjon har nøyaktig den samme inntekten, er Gini-koeffisienten lik 0. Hvis én person har all inntekt er den lik 1. Gini-koeffisienten oppfyller viktige betingelser for et inntektsfordelingsmål, som overføringskriteriet og skalainvariansprinsippet. Dersom det skjer en inntektsoverføring fra en som har høy- til en som har lav inntekt, sier overføringskriteriet at inntektsfordelingen blir jevnere. Skalainvariansprinsippet sier at dersom hele populasjonens inntekt endres med samme prosentsats, er inntektsfordelingen uendret. Gini-koeffisienten egner seg først og fremst til å sammenlikne ulikheten i forskjellige grupper og utviklingen i en gruppe over tid, og gir begrenset informasjon alene.

3. Inntektsforhold på individnivå

3.1. Sammenlikning av gårdbrukere med andre sosioøkonomiske grupper

Tabell 3.1 viser gjennomsnittsverdier for samlet inntekt, inntekt etter skatt og disponibel inntekt for selvstendige i landbruket (gårdbrukere), lønsmottakere og selvstendige i andre næringer i årene 1992, 1994 og 1997. Gårdbrukere har opplevd en nedgang i inntekter etter skatt fra 1992 til 1997, men pga. reduserte renteutgifter er disponibel inntekt tilnærmet uforandret. Denne reduksjonen i renteutgifter skyldes hovedsakelig at rentenivået har sunket gjennom hele analyseperioden. Lønsmottakere, og spesielt selv-

stendige i andre næringer, har opplevd en betydelig økning i disponibel inntekt i samme periode. Gårdbrukerne har dermed hatt en relativt dårlig inntektsutvikling sammenliknet med de to andre gruppene. I 1992 og 1994 lå inntektsnivået til gårdbrukere og lønsmottakere omtrent på samme nivå, men i 1997 har lønsmottakerne opparbeidet et betydelig forsprang. Selvstendige i andre næringer har hatt høyere inntekter enn de to andre gruppene gjennom hele analyseperioden, og differansen har økt kraftig.

Tabell 3.1. Gjennomsnittsinntekter på individnivå for gruppene gårdbrukere, lønsmottakere og selvstendige i andre næringer. Standardavvik i kursiv. Alle tall i 1000 1997-kroner

	Gårdbrukere			Lønsmottakere			Selvstendige i andre næringer		
	1992	1994	1997	1992	1994	1997	1992	1994	1997
Samlet inntekt	263	249	237	238	238	261	314	366	374
	<i>5</i>	<i>5</i>	<i>5</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>3</i>	<i>11</i>	<i>13</i>	<i>21</i>
-Skatt	63	65	65	60	63	71	88	114	116
	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>6</i>
Inntekt etter skatt	200	184	172	179	176	190	226	252	258
	<i>4</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>7</i>	<i>10</i>	<i>15</i>
-Gjeldsrenter	51	31	23	31	18	14	64	45	30
	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>4</i>	<i>2</i>	<i>2</i>
Disponibel inntekt	149	153	149	148	158	175	161	208	228
	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>6</i>	<i>9</i>	<i>14</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.2. Kvintilfordeling og Gini-koeffisienter for disponibel inntekt for gruppene gårdbrukere, lønsmottakere og selvstendige i andre næringer. Alle tall i 1000 1997-kroner. Standardavvikene til Gini-koeffisientene i kursiv

Kvintil	Gårdbrukere			Lønsmottakere			Selvstendige i andre næringer		
	1992	1994	1997	1992	1994	1997	1992	1994	1997
1	61	71	60	80	86	93	38	55	66
2	111	116	109	116	125	136	90	109	116
3	144	145	140	139	148	161	128	148	159
4	176	177	175	164	171	187	170	204	212
5	254	259	261	239	258	299	378	520	586
Gjennomsnitt	149	153	149	148	158	175	161	208	228
Gini-koeffisient	0,260	0,245	0,271	0,216	0,215	0,231	0,414	0,439	0,451
	<i>0,010</i>	<i>0,013</i>	<i>0,012</i>	<i>0,005</i>	<i>0,005</i>	<i>0,008</i>	<i>0,021</i>	<i>0,020</i>	<i>0,031</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Vi ser på inntektsfordelingen innen hver enkelt sosio-økonomiske gruppe og sammenlikner gruppene innbyrdes ved hjelp av en kvintiltabell og Gini-koeffisienter. Kvintiltabellen (tabell 3.2) indikerer at de førti prosentene av gårdbrukerne som hadde lavest disponibel inntekt hadde lavere inntekt enn lønnsinntakere, men høyere inntekt enn selvstendige i andre næringer i 1992. For gårdbrukere var inntektene tilnærmet uforandret for alle kvintiler fra 1992 til 1997. For de to andre gruppene ser det ut til å være en stigende trend for alle kvintiler. I 1997 var gårdbrukerne forbigått av selvstendige i andre næringer også for de to laveste kvintilene. For selvstendige i andre næringer er gjennomsnittsinntekten i femte kvintil særdeles høy og bidrar således sterkt til den høye Gini-koeffisienten for denne gruppen. Gini-koeffisientene viser at inntektsfordelingen er relativt stabil gjennom analyseperioden for alle de tre gruppene, og at inntektene er noe mer ujevnt fordelt blant gårdbrukere enn blant lønnsinntakere. Inntektsfordelingen er betraktelig skjev for selvstendige i andre næringer enn for de to andre gruppene.

3.2. Sammenlikning av ulike produksjonsgrupper i landbruksnæringen

Tabell 3.3 viser inntektssammensetning og -utvikling for gruppene sauebønder, melkeprodusenter og kornprodusenter. Vi ser at melkeprodusentene, som er den eneste av de tre gruppene som har landbruket som sin hovedinntektskilde, har opplevd en relativt stor nedgang i samlet inntekt fra 1992 til 1997. Det meste av nedgangen skyldes reduserte jordbruksinntekter. Reduksjonen i disponibel inntekt er imidlertid betraktelig mindre på grunn av reduserte renteutgifter. Sauebøndernes disponible inntekt viser ingen signifikant endring fra 1992 til 1997, og er svært nær melkeprodusentenes disponible inntekt i 1997. Kornprodusentene har betraktelig høyere disponibel inntekt enn de to andre gruppene. Tallene indikerer en økning i disponibel inntekt for sistnevnte gruppe, men denne stigningen er ikke signifikant på grunn av store standardavvik.

Tabell 3.3. Inntektssammensetning på individnivå for gruppene melkeprodusenter, sauebønder og kornprodusenter. Standardavvik i kursiv. Alle tall i 1000 1997-kroner

	Melkeprodusenter			Sauebønder			Kornprodusenter		
	1992	1994	1997	1992	1994	1997	1992	1994	1997
Samlet inntekt	273	245	223	205	216	203	311	294	311
	<i>5</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>9</i>	<i>11</i>	<i>10</i>	<i>14</i>	<i>21</i>	<i>23</i>
-Skatt	67	65	62	50	55	52	71	77	93
	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>8</i>
Inntekt etter skatt	206	180	161	155	162	150	239	217	218
	<i>4</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>7</i>	<i>11</i>	<i>18</i>	<i>15</i>
-Gjeldsrenter	54	34	27	26	19	13	72	37	21
	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>9</i>	<i>4</i>	<i>3</i>
Disponibel inntekt	152	146	134	130	143	137	167	180	196
	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>7</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>17</i>	<i>15</i>
Jordbruksinntekt	208	186	162	47	60	45	64	63	73
	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>5</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>6</i>	<i>4</i>	<i>15</i>	<i>11</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.4. Kvintiltabell over disponibel inntekt, jordbruksinntekt og lønnsinntekt rangert etter disponibel inntekt for gruppene melkeprodusenter, sauebønder og kornprodusenter i 1997

Kvintil	Melkeprodusenter			Sauebønder			Kornprodusenter		
	Disponibel inntekt	Jordbruksinntekt	Lønnsinntekt	Disponibel inntekt	Jordbruksinntekt	Lønnsinntekt	Disponibel inntekt	Jordbruksinntekt	Lønnsinntekt
1	55	90	8	58	53	22	78	51	27
2	106	137	25	102	59	56	140	49	124
3	130	175	23	140	23	143	179	59	170
4	160	195	39	171	34	171	209	37	252
5	219	212	62	215	56	223	376	169	222
Gjennomsnitt	134	162	31	137	45	123	196	73	159

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.5. Gini-koeffisienter for disponibel inntekt og jordbruksinntekt for gruppene melkeprodusenter, sauebønder og kornprodusenter for 1997. Standardavvik i kursiv

	Melkeprodusenter			Sauebønder			Kornprodusenter		
	1992	1994	1997	1992	1994	1997	1992	1994	1997
Gini-koeffisienter, disponibel inntekt	0,230 0,010	0,204 0,010	0,244 0,015	0,241 0,017	0,256 0,028	0,236 0,021	0,258 0,023	0,292 0,059	0,297 0,041
Gini-koeffisienter, jordbruksinntekt	0,270 0,015	0,260 0,011	0,281 0,015	0,492 0,033	0,576 0,042	0,567 0,037	0,650 0,033	0,715 0,030	0,654 0,035

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.4 viser spredningen av disponibel inntekt, jordbruksinntekt og lønnsinntekt over kvintiler. For melkeprodusentene er det en klar positiv sammenheng mellom disponibel inntekt og jordbruksinntekt. For sauebøndene og kornprodusentene er det en klar positiv sammenheng mellom disponibel inntekt og lønnsinntekt. Disse resultatene reflekterer at melkeprodusentene har betraktelig høyere gjennomsnittlig jordbruksinntekt enn lønnsinntekt, mens det motsatte er tilfelle for de to andre gruppene⁹.

Det er ikke signifikante endringer i inntektsfordelingen fra 1992 til 1997, målt ved Gini-koeffisienter, hverken for sauebønder, melkeprodusenter eller kornprodusenter. Dette gjelder både om vi ser på fordelingen av disponibel inntekt og av jordbruksinntekt (tabell 3.5). Disponibel inntekt er jevnere fordelt enn jordbruksinntekt for både sauebønder og kornprodusenter. Dette er grupper med relativt lave jordbruksinntekter, og det er rimelig å anta at personer med lav jordbruksinntekt kompenserer dette med større inntekter fra andre kilder. Melkeprodusenter, som generelt har store jordbruksinntekter, har en relativt jevn fordeling av både jordbruksinntekter og disponibel inntekt.

Ettersom det er ganske store forskjeller på de ulike produksjonsgruppene, både med hensyn til inntektsnivå og -utvikling, er det av interesse å sammenlikne dem med de andre sosioøkonomiske gruppene hver for seg (se tabellene 3.1 og 3.3). Melkeprodusentene har i løpet av analyseperioden falt ned på sauebøndernes inntektsnivå, som er betraktelig lavere enn lønsmottakernes. Selvstendige i andre næringer, som har hatt den i særklasse største inntektsveksten, har opparbeidet et forsprang på kornprodusentene, som fremdeles har noe høyere inntekt enn lønsmottakerne. Kornprodusentene er den eneste av produksjonsgruppene i landbruket i denne analysen som holder følge med de andre sosioøkonomiske gruppene når en ser på utviklingen i disponibel inntekt. Det tas

⁹ Kvintiltallene for sauebønder og kornprodusenter er heftet med relativt stor usikkerhet på grunn av få observasjoner. Det er totalt 127 observasjoner for sauebønder og 124 observasjoner for kornprodusenter på individnivå fra 1997. Når observasjonsmaterialet deles opp i kvintiler vil det dermed ligge ca. 25 observasjoner bak hvert kvintiltall. Ettersom kvintiltallene i kolonnene for jordbruksinntekt og lønnsinntekt er rangert etter disponibel inntekt kan det ligge enda færre observasjoner bak enkelte av disse tallene, og det er derfor knyttet ekstra stor usikkerhet til disse.

forbehold for usikkerhet knyttet til tallene for kornprodusenter på grunn av et relativt lite utvalg, mens det er store forskjeller i inntektsnivået for selvstendige i andre næringer.

4. Husholdningenes inntektsforhold

De individuelle inntektene reflekterer ikke nødvendigvis de individuelle konsummulighetene. Den viktigste årsaken til dette er at de fleste deler husholdning med andre personer. Antall personer en deler husholdning med og deres inntekter påvirker ens konsummuligheter. En kunne for eksempel tenke seg at gårdbrukernes relativt dårlige inntektsutvikling på individnivå, som vi observerte i kapittel 3, ble kompensert ved at andre husholdningsmedlemmer økte sine inntekter i samme periode.

I dette kapitlet gjennomføres tilsvarende analyser som i kapittel 3, men denne gangen ser vi på husholdninger. Det beregnes ekvivalente inntekter for de tre sosioøkonomiske gruppene¹⁰. Deretter sammenliknes inntektsfordelingen med resultater fra 1983 (Bjerkholt et al. 1987). Til sist deler vi utvalget i to grupper etter om husholdningene holdt til i kommuner med flere eller færre enn 10000 innbyggere, og sammenlikner inntektssammensetning og fordeling i de store og de små kommunene.

4.1. Sammenlikning med andre sosioøkonomiske grupper

Landbruksbefolkningen har på husholdningsnivå, som på individnivå, opplevd en relativt sterk reduksjon i samlet inntekt og inntekt etter skatt fra 1992 til 1997

(se tabell 4.1). Reduserte renteutgifter, som følge av avtakende rentenivå, har imidlertid ført til at det ikke er noen signifikant endring i disponibel inntekt i denne perioden, selv om tabellen indikerer en avtakende trend. Lønsmottakerhusholdninger og husholdninger der hovedinntektstaker var selvstendig næringsdrivende i andre næringer enn landbruk, har i samme periode hatt en klar økning i disponibel inntekt. I 1992 var gårdbrukere og selvstendige i andre næringer på omtrent samme inntektsnivå, betraktelig høyere enn for lønsmottakere. I 1997 hadde lønsmottakerne tatt igjen gårdbrukerne, mens selvstendige i andre næringer hadde betydelig høyere inntekter enn de to andre gruppene.

Som omtalt i kapittel 2, bør ideelt sett renteutgifter på produksjonskapital trekkes fra bruttoinntekten, mens renteutgifter til gjeld på konsumgoder ikke bør det ettersom slik gjeld kun representerer en tidsforskyvning av konsum. Hvis vi antar at landbrukshusholdninger og lønsmottakerhusholdninger har like store renteutgifter til bolig og konsumgoder, kan vi la differansen mellom de to gruppens renteutgifter representere landbrukshusholdningenes gjeldskostnader på produksjonskapital. I 1997 var denne differansen kun på omtrent 6000 kroner. For

Tabell 4.1. Gjennomsnittsinntekter på husholdningsnivå for gruppene gårdbrukere, lønsmottakere og selvstendige i andre næringer. Standardavvik i kursiv. Alle tall i 1000 1997-kroner

	Gårdbrukere			Lønsmottakere			Selvstendige i andre næringer		
	1992	1994	1997	1992	1994	1997	1992	1994	1997
Samlet inntekt	478	445	429	384	385	421	520	608	616
	<i>10</i>	<i>7</i>	<i>9</i>	<i>5</i>	<i>3</i>	<i>5</i>	<i>18</i>	<i>19</i>	<i>34</i>
-Skatt	106	107	109	93	98	112	137	178	183
	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>10</i>
Inntekt etter skatt	370	337	320	292	287	309	383	429	433
	<i>7</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>4</i>	<i>14</i>	<i>14</i>	<i>25</i>
-Gjeldsrenter	67	44	29	50	30	23	93	64	44
	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>6</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Disponibel inntekt	302	294	289	242	258	284	291	365	387
	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>6</i>	<i>3</i>	<i>2</i>	<i>4</i>	<i>12</i>	<i>14</i>	<i>23</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹⁰ Det er ikke beregnet ekvivalente inntekter for de tre undergruppene av landbruksbefolkningen på grunn av få observasjoner.

selvstendige i andre næringer og lønsmottakere var den tilsvarende differansen betraktelig større, om lag 21000 kroner. Hvis disse beløpene trekkes fra inntekt etter skatt, får vi et teoretisk sett "riktigere" mål på dette inntektsbegrepet. En slik modifikasjon bidrar imidlertid ikke til å endre på konklusjonene over.

Tabell 4.2 viser kvintilfordeling og Gini-koeffisienter for de tre sosioøkonomiske gruppene. Det ser ut til at landbrukshusholdningene har hatt en svak nedgang i gjennomsnittsinntektene i alle kvintiler. Lønsmottakerhusholdningene og selvstendige i andre næringer har derimot hatt en klar inntektsvekst i alle kvintiler i samme periode. I 1992 hadde gårdbrukerhusholdningene høyere inntekter enn lønsmottakerhusholdningene i alle kvintiler, og høyere inntekter enn selvstendige i andre næringer i de tre første kvintilene. I 1997 hadde lønsmottakerhusholdningene nesten tatt igjen forspranget i de fire første kvintilene, og femte kvintil hadde høyere gjennomsnittsinntekt enn tilsvarende gruppe for gårdbrukerne. For selvstendige i andre næringer hadde kun første kvintil betydelig lavere inntekt enn korresponderende kategori landbrukshusholdninger i 1997. Gini-koeffisientene viser at inntektsfordelingen har vært noenlunde stabil fra 1992 til 1997 for de tre husholdningsgruppene, og at inntektsfordelingen er betydelig jevnere blant landbruks- og lønsmottakerhusholdninger enn blant selvstendige i andre næringer. Det er et relativt stort

sprang opp fra fjerde til femte kvintil for alle gruppene. Det betyr at de 20 prosentene med høyest inntekt tjener vesentlig mer enn de øvrige i alle gruppene. Forskjellene er størst for selvstendige i andre næringer, noe som gjenspeiles i denne gruppens høye Gini-koeffisient.

4.2. Sammenlikning av ekvivalente inntekter

Tabell 4.3 viser ekvivalent disponibel inntekt og gjennomsnittlig antall husholdningsmedlemmer for de tre sosioøkonomiske gruppene i 1994 og 1997. Tabellen viser at landbrukshusholdningene har flere medlemmer enn selvstendige i andre næringer som i sin tur har flere husholdningsmedlemmer enn lønsmottakerne. Både når vi ser på inntektsnivå og -utvikling finner vi at landbruksbefolkningen kommer dårligere ut enn selvstendige i andre næringer og lønsmottakere når en tar hensyn til stordriftsfordeler og antall medlemmer i husholdningene.

Fordelingen av ekvivalente inntekter avhenger av hvor stor vekt en legger på stordriftsfordeler i husholdningene. Lund (1998, vedlegg B) gjennomførte en sensitivitetsanalyse på data fra 1994, som viste at landbruksbefolkningen kom relativt dårligere (bedre) ut når stordriftsfordeler ble tillagt mindre (større) vekt. Det er viktig å understreke at ekvivalente inntekter konstrueres kun til sammenlikningsformål, og at de ikke har noen økonomisk tolkning utover dette.

Tabell 4.2. Kvintilfordeling og Gini-koeffisienter for disponibel husholdningsinntekt for gruppene gårdbrukere, lønsmottakere og selvstendige i andre næringer. Alle tall i 1000 1997-kroner. Standardavvikene til Gini-koeffisientene i kursiv

Kvintil	Gårdbrukere			Lønsmottakere			Selvstendige i andre næringer		
	1992	1994	1997	1992	1994	1997	1992	1994	1997
1	133	130	125	106	116	125	85	117	112
2	223	223	219	167	176	191	166	214	213
3	284	280	278	228	239	260	233	291	293
4	349	344	337	287	304	329	329	395	388
5	524	493	487	419	450	512	641	811	927
Gjennomsnitt	302	294	289	242	258	284	291	365	387
Gini-koeffisient	0,255 <i>0,008</i>	0,247 <i>0,018</i>	0,250 <i>0,010</i>	0,264 <i>0,006</i>	0,266 <i>0,005</i>	0,278 <i>0,008</i>	0,378 <i>0,019</i>	0,377 <i>0,019</i>	0,417 <i>0,030</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.3. Ekvivalent disponibel inntekt per person for gruppene gårdbrukere, lønsmottakere og selvstendige i andre næringer i 1994 og 1997. Alle tall i 1000 1997-kroner. Vekter: $\theta = 0,5$ og $\eta = 0,75$

Kvintil	Gårdbrukere		Lønsmottakere		Selvstendige i andre næringer	
	1994	1997	1994	1997	1994	1997
1	89	95	102	111	87	95
2	131	135	137	149	135	147
3	156	160	162	176	176	191
4	189	189	190	206	228	241
5	261	272	274	315	461	584
Gjennomsnitt	166	170	172	191	217	251
Antall voksne	2,66	2,48	1,99	1,95	2,38	2,15
Antall barn ¹	0,78	0,67	0,54	0,55	0,78	0,61

¹Husholdningsmedlemmer under 14 år regnes som barn.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

4.3. Gruppering av landbruksbefolkningen etter produksjonsform.

Tabell 4.4 antyder at disponibel inntekt har sunket for melkeprodusentene og sauebøndene, mens den har steget for kornprodusentene fra 1992 til 1997. Endringen er imidlertid ikke signifikant for de to siste gruppene på grunn av små utvalg. Kornprodusentene hadde signifikant høyere disponibel inntekt enn de to andre gruppene i 1997. I 1992 og 1994 var kornavlingene dårlige, mens 1997 var et relativt godt år. Tabellen antyder at kornprodusentenes jordbruksinntekter var noe høyere i 1997 enn i de to andre årene, men det er ikke signifikante forskjeller. Dette kan skyldes at produsentprisene gikk betydelig ned fra 1992 til 1997, men kan også skyldes svakheter ved datagrunnlaget som skyldes at utvalget av kornprodusenter er relativt lite. Kornprodusentene har hatt stabile inntekter etter skatt, og den (ikke-signifikante) økningen i disponibel inntekt kan i stor grad tilskrives reduserte renteutgifter. Melkeprodusentene har opplevd en betydelig nedgang i jordbruksinntektene, mens data antyder en reduksjon i lønnsinntektene for sauebøndene. Reduserte renteutgifter demper fallet i disponibel inntekt for begge disse gruppene.

Lønnsinntekter utgjør mesteparten av samlet inntekt for sauebøndene og kornprodusentene (henholdsvis 69 og 61 prosent i 1997), som begge tjener omkring 15 prosent av sine samlede inntekter i landbruket, mens melkeprodusentene har landbruksnæringen som sin hovedinntektskilde (48 prosent av samlet inntekt i 1997).

Ingen av produksjonsgruppene i landbruket har opplevd signifikant endring i lønnsinntektene i analyseperioden, men som nevnt antyder data en reduksjon for sauebøndene. Årsaker til at landbrukshusholdningene har hatt en svakere lønnsutvikling enn lønnsinntektene generelt, kan være at etterspørselen etter arbeidskraft har steget relativt mer i sentrale strøk, og at det er vanskeligere å finne egnet lønnsarbeid i distriktene. En del av forklaringen kan også ligge i sammensetningen av datagrunnlaget. Det kan for eksempel tenkes at personer med høye lønnsinntekter og lave jordbruksinntekter i større grad enn andre har lagt ned gårdsdriften.

Tabell 4.4. Inntekts sammensetningen på husholdningsnivå for gruppene melkeprodusenter, sauebønder og kornprodusenter. Standardavvik i kursiv. Alle tall i 1000 1997-kroner

	Melkeprodusenter			Sauebønder			Kornprodusenter		
	1992	1994	1997	1992	1994	1997	1992	1994	1997
Jordbruksinntekt	272	248	199	54	67	50	72	72	82
Lønnsinntekt ²	169	146	165	291	270	250	291	287	305
Kapitalinntekt	9	7	9	16	16	18	18	18	18
Andre næringsinntekter	31	15	16	28	17	24	35	33	38
Andre næringsinntekter	2	1	2	3	2	10	5	15	14
Skattefrie inntekter	27	20	23	29	27	24	65	57	64
Skattefrie inntekter	4	4	4	7	9	7	12	12	19
Samlet inntekt	19	19	16	11	14	13	17	12	13
-Skatt	7	1	1	1	2	2	2	1	2
Inntekt etter skatt	517	449	418	411	395	360	479	461	501
-Gjeldsrenter	12	10	11	17	19	23	19	26	32
Disponibel inntekt	117	107	105	93	95	86	106	114	138
Disponibel inntekt	3	3	4	5	6	7	6	7	11
Disponibel inntekt	400	342	314	318	300	274	374	347	363
Disponibel inntekt	9	6	8	13	13	16	14	20	21
Disponibel inntekt	71	45	34	35	26	17	82	42	24
Disponibel inntekt	3	2	2	4	3	3	9	4	3
Disponibel inntekt	329	297	276	283	275	254	292	305	336
Disponibel inntekt	7	6	8	12	13	16	12	19	21

²Her inngår lønn, dagpenger, pensjoner og mottatte bidrag.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.5. Kvintilfordeling for disponibel inntekt, jordbruksinntekt og lønnsinntekt rangert etter disponibel inntekt for gruppene melkeprodusenter, sauebønder og kornprodusenter i 1997

Kvintil	Melkeprodusenter			Sauebønder			Kornprodusenter		
	Disponibel inntekt	Jordbruksinntekt	Lønnsinntekt	Disponibel inntekt	Jordbruksinntekt	Lønnsinntekt	Disponibel inntekt	Jordbruksinntekt	Lønnsinntekt
1	116	126	48	85	48	52	164	50	133
2	210	190	86	175	54	133	251	46	260
3	270	214	149	255	46	268	300	70	316
4	332	210	220	319	31	362	358	92	346
5	453	255	322	438	70	435	608	151	470
Gjennomsnitt	276	199	165	255	50	250	336	82	305

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.6. Gini-koeffisienter for disponibel inntekt og jordbruksinntekt for gruppene melkeprodusenter, sauebønder og kornprodusenter for 1997. Standardavvik i kursiv

	Melkeprodusenter			Sauebønder			Kornprodusenter		
	1992	1994	1997	1992	1994	1997	1992	1994	1997
Gini-koeffisienter, disponibel inntekt	0,228 <i>0,009</i>	0,209 <i>0,008</i>	0,245 <i>0,012</i>	0,238 <i>0,017</i>	0,249 <i>0,021</i>	0,285 <i>0,029</i>	0,225 <i>0,017</i>	0,264 <i>0,037</i>	0,259 <i>0,031</i>
Gini-koeffisienter, Jordbruksinntekt	0,251 <i>0,011</i>	0,256 <i>0,010</i>	0,289 <i>0,015</i>	0,500 <i>0,035</i>	0,560 <i>0,041</i>	0,553 <i>0,036</i>	0,661 <i>0,034</i>	0,722 <i>0,030</i>	0,660 <i>0,039</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.7. Sammenlikning av Gini-koeffisientene for pensjonsgivende jordbruksinntekt og pensjonsgivende samlet inntekt i 1983 (Bjerkholt et.al. 1987) med Gini-koeffisientene for personinntekt primærnæring og toppskattegrunnlaget fratrukket pensjoner fra 1992, 1994 og 1997. Standardavvik i kursiv

Gini-koeffisienter	Melkeprodusenter				Sauebønder				Kornprodusenter			
	1983	1992	1994	1997	1983	1992	1994	1997	1983	1992	1994	1997
Pensjonsgivende jordbruksinnt.	0,371	..	..	..	0,710	..	..	..	0,656	..	..	..
Pensjonsgivende inntekt	0,323	..	..	..	0,351	..	..	..	0,316	..	..	..
Personinntekt primærnæring	..	0,350	0,392	0,342	..	0,662	0,668	0,695	..	0,784	0,872	0,781
Toppskattegrunnlaget ¹	..	0,016	0,017	0,017	..	0,035	0,036	0,036	..	0,030	0,025	0,035
	..	0,301	0,322	0,312	..	0,318	0,345	0,413	..	0,285	0,342	0,323
	..	0,012	0,012	0,014	..	0,024	0,027	0,036	..	0,021	0,029	0,032

¹Fratrukket pensjoner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Hvis vi sammenlikner kvintiltabell 4.5 med tilsvarende tabell for individnivå (tabell 3.4) ser vi at jordbruksinntektene er omtrent like på husholdningsnivå og individnivå for sauebønderne og kornprodusentene. Melkeprodusentene har noe større inntekter på husholdningsnivå enn på individnivå. Det skyldes at husholdninger som driver melkeproduksjon har flere medlemmer med inntekter fra landbruket. Felles for alle gruppene er imidlertid at lønnsinntekten utgjør en betraktelig større andel av samlet inntekt på husholdningsnivå. Dette skyldes at en del av husholdningsmedlemmene har inntekt utenfor gårdsbruket. På husholdningsnivå er det en klar positiv sammenheng mellom disponibel inntekt og lønnsinntekt for alle gruppene, og en svakere positiv sammenheng mellom disponibel inntekt og jordbruksinntekt for melkeprodusenter og kornprodusenter.

Tabell 4.6 viser Gini-koeffisienter for disponibel inntekt og jordbruksinntekt for de tre produksjonsgruppene. Fordelingen av disponibel inntekt er på samme nivå for alle gruppene. For melkeprodusenter, som har klart høyest andel jordbruksinntekt, er jordbruksinntekten omtrent likt fordelt som disponibel inntekt. For sauebønderne og kornprodusentene er jordbruksinntektene betydelig mer ulikt fordelt enn disponibel inntekt, og noe høyere for kornprodusentene enn for sauebønderne. Disse resultatene samsvarer kvalitativt med resultatene i Bjerkholt et al. (1987), og gir et bilde av inntektsfordelingen på husholdningsnivå som stemmer overens med det vi fant på individnivå.

Når vi sammenlikner de tre produksjonsgruppene med lønsmottakere og selvstendige i andre næringer, finner vi et noe annet mønster på husholdningsnivå enn det vi fant på individnivå (se tabellene 4.1 og 4.4). Utviklingstendensene er relativt sammenfallende, men det er interessante nivåforskjeller som skyldes andre husholdningsmedlemmers inntekter. På individnivå hadde sauebønder og melkeprodusenter betraktelig lavere disponibel inntekt enn de andre gruppene. På husholdningsnivå er de nesten på samme inntektsnivå som lønsmottakerne. Det er imidlertid større avstand fra lønsmottakerne og opp til kornprodusentene, som også her kommer relativt godt ut av sammenlikningen. Selvstendige i andre næringer skiller seg som tidligere ut med betydelig høyere disponibel inntekt enn alle de andre gruppene. Sauebønderne og melkeprodusentene hadde en negativ inntektsutvikling, i motsetning til de andre gruppene som hadde betydelig høyere inntekter i 1997 enn i 1992.

4.4. Sammenlikning med analysen fra 1987

Bjerkholt et al. (1987) benytter pensjonsgivende jordbruksinntekt og pensjonsgivende inntekt for å studere inntektsfordelingen for landbrukshusholdninger. Før skattereformen i 1992 var det flere til dels liberale av- og nedskrivningsregler. Bønder blir i dag skattlagt etter delingsmodellen, og det er bare den delen av arbeidsinntekten som blir regnet som arbeidsinntekt (personinntekt) som i dag gir pensjonspoeng. For å kunne sammenlikne best mulig med Bjerkholt et al. benytter vi henholdsvis personinntekt fra primær

næringer¹¹ og toppskattgrunnlaget¹². Tabell 4.7 oppgir Gini-koeffisienter for disse inntektsbegrepene for årene 1983, 1992, 1994 og 1997.

Vi finner ingen vesentlige endringer i fordelingen av inntekt fra landbruket for melkeprodusenter og sauebønder fra 1983 til 1997. For kornprodusentene ser det ut til at fordelingen av jordbruksinntekter var noe skjevere på 1990-tallet enn i 1983. Det er ikke betydelige forskjeller i fordelingen av pensjonsgivende inntekt i 1983 og det tilsvarende inntektsbegrepet fra 1997 for noen av produksjonsgruppene.

4.5. Store og små kommuner

Tabell 4.8 viser inntektssammensetningen og inntektsfordelingen blant landbrukshusholdninger i store og små kommuner. Det ser ut til at både næringsinntekter fra jordbruk, samlet inntekt og disponibel inntekt har falt i små kommuner fra 1992 til 1997, men endringene er ikke signifikante. For store kommuner er det en ikke-signifikant reduksjon i samlet

inntekt, mens næringsinntekter fra jordbruk og disponibel inntekt har vært relativt stabile. I 1997 var både samlet inntekt og disponibel inntekt større i store enn i små kommuner. Dette er i samsvar med resultatene i Bjerkholt et al. (1987). Det er ingen betydelige forskjeller i inntektssammensetningen for landbrukshusholdningene i de to kommunegruppene

Det har ikke vært signifikante endringer i Gini-koeffisientene fra 1992 til 1997, og vi ser at både disponibel inntekt og næringsinntekt fra jordbruk har vært tilnærmet likt fordelt i store og små kommuner. Bjerkholt et al. (1987) fant heller ikke signifikant forskjell på fordelingen av pensjonsgivende inntekt fra primærnæringen blant landbrukshusholdninger i bykommuner og landkommuner i 1983¹³. Tabell 4.8 viser videre at disponibel inntekt er langt jevnere fordelt enn næringsinntekt fra jordbruk i både store og små kommuner. Det skyldes at husholdninger med lave inntekter fra jordbruket kompenseres dette ved høyere inntekter fra andre kilder.

Tabell 4.8. Inntektssammensetningen blant landbrukshusholdninger i store og små kommuner. Alle tall i 1000 1997-kroner. Nederst: Gini-koeffisienter for disponibel inntekt og næringsinntekt fra jordbruket. Standardavvik i kursiv

	Små kommuner ^A			Store kommuner ^B		
	1992	1994	1997	1992	1994	1997
Jordbruksinntekt	148	142	123	155	160	153
Lønnsinntekt ¹	9	7	6	12	11	11
..	..	..	211	..	..	239
..	..	..	8	..	..	11
Kapitalinntekt	33	22	18	43	22	30
Andre næringsinntekter	5	3	3	7	6	6
..	35	36	33	48	34	33
..	5	5	6	7	5	6
Skattefrie inntekter	16	17	15	16	16	14
..	1	1	1	1	1	1
Samlet inntekt	458	436	404	514	461	476
..	12	10	10	18	14	16
-Skatt	102	103	100	115	115	125
..	3	3	3	5	4	5
Inntekt etter skatt	355	333	304	399	346	351
..	9	6	7	14	11	11
-Gjeldsrenter	60	46	26	83	38	33
..	5	9	2	6	3	3
Disponibel inntekt	296	287	275	316	308	315
..	6	9	7	11	11	10
Gini-koeffisienter						
Disponibel inntekt	0,245	0,258	0,255	0,271	0,224	0,236
..	0,099	0,025	0,011	0,014	0,019	0,017
Jordbruksinntekt	0,523	0,510	0,484	0,565	0,567	0,512
..	0,016	0,014	0,017	0,019	0,021	0,022

^AFærre enn 10000 innbyggere.

^BFlere enn 10000 innbyggere.

¹Her inngår lønn, dagpenger, pensjoner og mottatte bidrag.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

¹¹ Inkluderer personinntekt fra andre primærnæringer, i likhet med begrepet pensjonsgivende jordbruksinntekt som benyttes i Bjerkholt et al. (1987).

¹² Pensjoner er i dag inkludert i toppskattgrunnlaget, men var tidligere ikke pensjonsgivende og er derfor trukket fra.

¹³ Gini-koeffisientene ble estimert til 0,582 og 0,574 for henholdsvis bykommuner og landkommuner i 1983.

5. Avslutning

Vi har i denne rapporten studert inntektsforholdene i landbruksbefolkningen, internt etter produksjonsform og i forhold til andre sosioøkonomiske grupper. Landbruksbefolkningen er delt opp i undergruppene sauebønder, melkeprodusenter og kornprodusenter (og residualgruppen "andre"). Lønsmottakere og selvstendige i andre næringer er valgt som sammenlikningsgrunnlag utenfor landbruksnæringen.

En rekke faktorer er med på å påvirke resultatene, og det er viktig å understreke usikkerheten knyttet til resultatene i en slik analyse. Det kan for eksempel være svakheter ved utvalget, og resultatene kan være heftet med målefeil. Det er dessuten nødvendig å definere avgrensningen av de ulike sosioøkonomiske kategoriene og de ulike produksjonsgruppene i landbruksbefolkningen som skal benyttes, og avgjøre hvilke inntektsbegrep som skal legges til grunn. Det er for eksempel valgt en vid definisjon av begrepet landbrukshusholdning, slik at det ikke er heltidsbonden som er i fokus i denne analysen. Videre utelukkes inntektskilder som for eksempel svarte inntekter og verdiskapning i husholdningen fra inntektsbegrepet. Det bør også understrekes at inntektstallene som er benyttet ikke sier noe om den bakenforliggende arbeidsinnsatsen. Selv om to grupper har samme inntekt, kan det ligge ulike antall arbeidstimer bak.

Resultatene viser at gårdbrukere har hatt en relativt svak inntektsutvikling fra 1992 til 1997 sammenliknet med selvstendige i andre næringer og lønsmottakere. Gårdbrukerne har ikke opplevd signifikant endring i disponibel inntekt i denne perioden, mens de to andre gruppene har hatt en betydelig økning. På individnivå hadde gårdbrukerne lavere gjennomsnittsinntekt enn de to andre gruppene i 1997. På husholdningsnivå hadde gårdbrukerne samme inntekt som lønsmottakerne, men fortsetter trenden fra analyseperioden, vil gårdbrukerne snart bli hengende etter også her. Når det beregnes ekvivalente inntekter for å ta hensyn til at landbrukshusholdningene i gjennomsnitt har flere medlemmer enn de andre husholdningstypene og at det er stordriftsfordeler i husholdningene, kommer landbrukshusholdningene relativt dårligere ut.

Når landbruksbefolkningen deles opp etter produksjonsform, finner vi at kornprodusentene har høyere disponibel inntekt enn melkeprodusentene og sauebøndene. Melkeprodusentene har opplevd en reduksjon i disponibel inntekt, mens den ser ut til å ha steget for kornprodusentene. Disse resultatene gjelder både på individnivå og husholdningsnivå. For sauebøndene har disponibel inntekt vært relativt stabil på individnivå, men på husholdningsnivå antyder datamaterialet en reduksjon. Denne forskjellen skyldes hovedsakelig reduserte lønnsinntekter for andre husholdningsmedlemmer.

For husholdninger som driver melkeproduksjon skyldes reduksjonen i disponibel inntekt hovedsakelig reduserte inntekter fra jordbruk, mens reduserte lønnsinntekter kan forklare en negativ inntektsutvikling for husholdninger som driver sauehold. Dette er konsistent med at melkeprodusentene har landbruksnæringen som sin hovedinntektskilde, mens lønnsinntekter utgjør mesteparten av samlet inntekt for husholdninger som driver sauehold. Alle de tre undergruppene av landbruksbefolkningen har opplevd en relativt sterk reduksjon i gjeldsrenter. Dette reduserer nedgangen i disponibel inntekt for sauebøndene og melkeprodusentene, og forklarer en stor del av økningen i disponible inntekter for kornprodusentene. Felles for alle gruppene er også at lønnsinntektene utgjør en vesentlig større andel av samlet inntekt på husholdningsnivå enn på individnivå. Dette skyldes at noen av husholdningsmedlemmene som regel har inntektskilder utenfor gårdsbruket.

Ettersom inntektsforholdene er forskjellige for de ulike produksjonsgruppene i landbruket, er det av interesse å sammenlikne dem med de andre sosioøkonomiske gruppene hver for seg. På individnivå ser vi at melkeprodusentene og sauebøndene har betraktelig lavere disponibel inntekt enn kornprodusentene, som ser ut til å være på omtrent samme nivå som lønsmottakerne. Når vi ser på husholdninger er sauebøndene og melkeprodusentene nesten oppe på lønsmottakernes inntektsnivå, mens kornprodusentene har vesentlig høyere inntekter enn disse. Selvstendige i andre næringer har høyest inntekt både på individnivå

og når vi ser på husholdninger. Inntektsveksten for selvstendige i andre næringer har vært omtrent dobbelt så stor som for kornprodusentene og lønnsinntakene, mens sauebøndene og særlig melkeprodusentene har opplevd en til dels negativ inntektsutvikling i analyseperioden.

Inntektsfordelingen, målt ved Gini-koeffisienter, var tilnærmet uforandret gjennom analyseperioden for alle de sosioøkonomiske gruppene. Inntektene var jevnere fordelt blant gårdbrukere og lønnsinntakere enn blant selvstendige i andre næringer, som har høyere inntekter enn de to andre gruppene. Når vi ser på fordelingen av disponibel inntekt blant sauebøndene, melkeprodusentene og kornprodusentene finner vi ingen signifikant forskjell på de tre gruppene. Jordbruksinntektene er imidlertid betydelig jevnere fordelt blant melkeprodusentene. Dette kan forklares med at melkeprodusentene, i motsetning til de to andre produsentgruppene, har sin hovedinntektskilde i landbruket. Disse konklusjonene gjelder både på individ- og husholdningsnivå.

Referanser

- Arneberg, M.W., H. Gravingsmyhr, K. Hansen, N. Langbraaten, B. Lian og T.O. Thoresen (1995): *LOTTE – En mikrosimuleringsmodell for beregning av skatter og trygder*, Rapporter 95/19, Statistisk sentralbyrå.
- Bjerkholt, O., T. Wennemo og R. Aaberge (1987): Ulikhet i fordelingen av inntekter for jordbrukshushold – fordelings effekter av økte offentlige tilskudd. Upublisert notat, Statistisk sentralbyrå.
- Coulter, F.A.E., F.A. Cowel og S.P. Jenkins (1992): Equivalence scale relativities and the extent of inequality and poverty, *The Economic Journal* **102**, 61-85.
- Hill, B. (1996): Monitoring incomes of agricultural households within the EU's information system - new needs and new methods. *European Review of Agricultural Economics*, **23**, 27-48.
- Lund, K. (1998): *Inntektsfordelinga i den norske landbruksbefolkninga og fordelings effekter av ulike støtteordningar*. Rapporter 98/18, Statistisk sentralbyrå.
- NILF (1999): Utsyn over norsk landbruk: Tilstand og utviklingstrekk 1999.
- Pedersen, V. (1997): Inntekts- og formuesundersøkelsen 1994, Notater 97/14 Statistisk sentralbyrå.
- Simons, H.C. (1938): *Personal Income Taxation*, University of Chicago Press, Chicago.
- Statistisk sentralbyrå (2000): Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger 1986-1996, NOS C581.
- St.prop. nr. 8 (1992-1993): *Landbruk i utvikling*, Landbruksdepartementet, 1992.
- Thoresen, T.O. (1993): *Fordelingsvirkninger av overføringene til barnefamilier*. Rapporter 93/26 Statistisk sentralbyrå.
- Thoresen, T.O. (1996): Metoder og tolkninger i studier av fordeling av inntekt. Vedlegg 1, NOU 1996:13 : *Offentlige overføringer til barnefamilie*, Barne- og familiedepartementet, Oslo, Akademika.
- Aaberge, R. og T. Wennemo (1988): *Inntektsulikhet i Norge 1973-1985*, Rapporter 88/15, Statistisk sentralbyrå.

De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter

Recent publications in the series Reports

Merverdiavgift på 23 prosent kommer i tillegg til prisene i denne oversikten hvis ikke annet er oppgitt

1999/27 H.K. Reppen og E. Rønning: Barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og bruk av kontantstøtte våren 1999: Kommentert tabellrapport. 1999. 132s. 165 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4726-8	1999/37 T. Martinsen: Avanseundersøkelse for detaljhandel. 1999. 55s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4751-9
1999/28 A.K. Enge: Kvalitetsendring i byggearealstatistikken - årsaker og konsekvenser. 1999. 31s. 125 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4727-6	2000/1 H. Høie, K. Rypdal, G. Haakonsen, K. Flugsrud og B. Tornsjø: The Norwegian Emission Inventory: Documentation of methodology and data for estimating emissions of greenhouse gases and long-range transboundary air pollutants. 2000. 84s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4770-5
1999/29 M.V. Dysterud, E. Engelién og P. Schønning: Tettstedsavgrensning og arealdekke innen tettsteder: Metode og resultater. 1999. 81s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4734-9	2000/2 Ø. Skullerud: Avfallsregnskap for Norge - Metoder og foreløpige resultater for metaller. 2000. 28s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4771-3
1999/30 M. Takle, A. Bjørsvik, R. Jensen, A. Kløvstad og K. Mork: Kontroll av kvaliteten på to kjennemerker i GAB-registeret: Bruk av GIS for analyse og presentasjon. 1999. 46s. 125 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4736-5	2000/3 A. Langørgeren: En analyse av kommunenes hjelp til mottakere av hjemmetjenester. 2000. 32s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4774-8
1999/31 M. Bråthen og Ø. Landfald: Evaluering av ordinære arbeidsmarkedstiltak 1999: Dokumentasjon og analyse av effekter på kort og lang sikt. 1999. 59s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4737-3	2000/4 L.A. Lunde, S.L. Røgeberg og L. Sandberg: Price Indices for Capital Goods. Part 1: A descriptive study. 2000. 93s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4776-4
1999/32 A. Bruvoll og K. Ibenholt: Framskrivning av avfallsmengder og miljøbelastninger knyttet til sluttbehandling av avfall. 1999. 34s. 125 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4740-3	2000/5 I. Hauge, C. Hendriks, Ø. Hokstad og A.G. Hustoft: Standard for begreper og kjennemerker knyttet til familie- og husholdningsstatistikken. 2000. 34s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4783-7
1999/33 J.-E. Lystad: Nordmenns ferievaner 1998. 1999. 62s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4741-1	2000/6 B.E. Naug: Importandelene for industri-varer: En økonometrisk analyse på norske data. 2000. 40s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4786-1
1999/34 Ø. Andresen: Organisasjonsdeltakelse i Norge fra 1983 til 1997. 1999. 52s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4743-8	2000/7 Å. Cappelen og R. Choudhury: The Future of the Saudi Arabian Economy: Possible Effects on the World Oil Market. 2000. 38s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4781-0
1999/35 J. Lyngstad: Studenters inntekt og økonomiske levekår. 1999. 37s. 125 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4746-2	2000/8 O. Rønningen: Bygg- og anleggsavfall: Avfall fra nybygging, rehabilitering og riving. Resultater og metoder. 2000. 36s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4791-8
1999/36 T.W. Bersvendsen, J.L. Hass, K. Mork og R.O. Solberg: Ressursinnsats, utslipp og rensing i den kommunale avløpssektoren, 1998. 1999. 77s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4747-0	2000/9 H. Hungnes: Beregning av årsrelasjoner på grunnlag av økonometriske kvartalsrelasjoner. 2000. 40s. 140 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4799-3